

Od Redakcji

ZWIERZĘTA W HISTORII ZBAWIENIA – CO SYMBOLIZUJĄ?

Jaka jest rola zwierząt w procesie objawiania prawdy o Bogu i zbawieniu człowieka, które zostały zapisane na kartach Pisma świętego? Zazwyczaj nie stawiamy takiego pytania, ponieważ całą naszą uwagę egzegetyczno-teologiczną koncentrujemy na działaniu osób: czy to samego Boga, Jezusa Chrystusa, Ducha Świętego, czy też ludzi, poczynając od Adama i Ewy. Tymczasem autorzy artykułów w niniejszym numerze „*Verbum Vitae*” podejmują niezwykle interesujące wyzwanie. Szukają odpowiedzi na pytanie o to, jakie dynamizmy obecne w procesie komunikacji między Bogiem i ludźmi, a zwłaszcza w samych dziejach zbawienia, są symbolizowane przez często przywoływane zwierzęta. Warto na samym wstępie zaznaczyć, że pierwsze błogosławieństwo, które wychodzi z ust Boga Stworzyciela, skierowane jest ku istotom żywym: „Tak stworzył Bóg wielkie potwory morskie i wszelkiego rodzaju pływające istoty żywe, którymi zaroily się wody, oraz wszelkie ptactwo skrzydlate różnego rodzaju. Bóg widząc, że były dobre, pobłogosławił je tymi słowami: «Bądźcie płodne i mnożcie się, abyście zapełniały wody morskie, a ptactwo niechaj się rozmnaża na ziemi»” (Rdz 1,21-22).

W harmonijnie stworzony przez Boga świat i określony przez Niego samego jako „bardzo dobry” wkrada się jednak niszczycielska siła grzechu, sprowokowana przez pychę i przebiegłość symbolizowaną przez węża (por. Rdz 3,1-6). Ostatecznie Objawienie Boże pokaże, że za tymi destrukcyjnymi siłami duchowymi kryje się postać Złego – kusiciela i zwodziciela ludzi. Do jego działań nawiązuje biblijny obraz Lewiatana, obecny zwłaszcza w Psalmach, obraz mitycznego potwora morskiego niszczącego ludzkie życie, zagrażającego ludowi Przymierza.

Ale oprócz sił destrukcji w świecie stworzonym mocą Bożą, podtrzymywanym Bożą sprawiedliwością, działają też siły wspierające ludzi. Symbolizuje je choćby kruk w opowiadaniu o potopie (Rdz 8,7). Z kolei potężny głos ryczącego lwa posłużył prorokowi Amosowi do przybliżenia swoim słuchaczom mocy słowa, które Bóg kieruje najpierw do proroka, a przez niego do zepsutego przez niesprawiedliwe praktyki ludu Przymierza. Tej drapieżnej sile różnorodnych praktyk ludzi nie liczących się z Bożym Prawem prorok Amos przeciwstawia zwycięską potęgę słowa pochodzącego od Boga. Ale głupotę słów wypowiedzianych przez proroka fałszywego boga Baala symbolizuje oślica Balaama. Jednak nawet zwierzę jest bardziej i szybciej posłuszne prawdziwemu Bogu niż on: „Cóż ci uczyniłam, żeś mnie zbił już trzy razy?” (Lb 22,28) pyta oślica, która całkiem mądrze przemówiła do pogańskiego proroka rządzonego głupotą pochodzącą z kłamstwa idolatrii.

A niemal wszyscy autorzy ksiąg natchnionych nie wahają się – oprócz teriomorficznych obrazów jakże typowych dla Ps 22 – stosować licznych metafor zaczerpniętych z życia zwierząt domowych do ukazywania różnorodnych aspektów obrazu Boga i różnych form Jego działania. Dla autorów ksiąg apokaliptycznych natomiast odniesienia do świata zwierząt pomagały wręcz w niezwykle drastycznym odmalowywaniu zmagania między dobrem i złem, sprawiedliwymi i niegodziwymi na polu dziejów zbawienia. Najlepszym tego przykładem

dem jest dynamiczny obraz orla i lwa jako przeciwstawnych sobie siły czasów ostatecznych w Czwartej Księdze Ezdrasza.

W dziejach Jezusa z Nazaretu, Zbawiciela świata, pojawiają się również zwierzęta w charakterystycznej dla siebie roli. „Czterdzieści dni przebywał na pustyni, kuszony przez szatana. Żył tam wśród zwierząt, aniołowie zaś usługiwali Mu” (Mk 1,13). Gdy Jezus odrzuca diabelską ofertę, aby zamienić kamienie w chleb oraz przyjąć wszelkie możliwe bogactwa świata, żyje pośród istot naznaczonych Bożym błogosławieństwem. Objawia się jako Boży Mesjasz, który odbudowuje pierwotną harmonię dzieła stworzenia. Jego zwycięstwo nad Szatanem, będące zapowiedzią definitywnego przewyciężenia grzechu Adama i Ewy, jest potwierdzone przez spokojną koegzystencję z otaczającą Go naturą oraz przez służbę aniołów. Częste odniesienia w Ewangelii Markowej do zwierząt uwydatniają realny charakter zbawczej działalności Boga, ofiarowanej ludziom w działaniu Jezusa, działalności dokonującej się w ich naturalnym świecie i w związku z ich rzeczywistymi, doczesnymi potrzebami.

Równie ważną rolę we wszystkich Ewangeliach pełni pojedynczy przedstawiciel świata ptaków, a mianowicie kogut. „Bogata symbolika z nim związana zainspirowała autorów ST do zauważenia w nim zdolności do odróżniania dnia od nocy (por. Hi 38,36; 3 Mch 5,23 LXX) oraz troskliwej (a także dumnej) opiekuńczości względem powierzonych mu kur (por. Prz 30,31 LXX)” pisze ks. Zbigniew Grochowski. Nade wszystko kogut znany jest z wydarzenia, jakim było zaparcie się Jezusa przez Piotra, opisane przez ewangelistów, a zapowiedziane przez samego Pana (Mt 26,34; Mk 14,30; Łk 22,34; J 13,38). Swoim pianiem nijako przypieczętował niechlubną postawę św. Piotra (por. Mt 26,69-75; Mk 14,66-72; Łk 22,54-62; J 18,15-27). W Ewangelii synoptycznych pianie koguta uświadomiło Piotrowi popełniony błąd i było wezwaniem przeżycia żalu. W Ewangelii według św. Jana jest ironicznym „ostatnim głosem epizodu”, ale dla czytelnika staje się znakiem nadziei. Wskazuje bowiem na Jezusa jako

proroka pełnego mocy: jeżeli precyzyjnie zrealizowała się zapowiedź wyparcia się Mistrza, to z pewnością spełni się też przepowiednia męczeństwa św. Piotra (J 13,36; 21,18-19). W ten sposób sam Jezus daje Piotrowi wyraźny znak tego, że jego upadek będzie w pełni odpokutowany, a apostoł stanie się autentycznym uczniem Jezusa, zrehabilitowanym przez Pana.

Biblijna symbolika związana ze zwierzętami osiąga swój szczyt w tekście Ap 4,6-8 mówiącym o tajemniczych „Istotach żyjących” znajdujących się najbliżej tronu Bożego. Są to prawdopodobnie niematerialne stworzenia reprezentujące cały wszechświat z jego podstawowymi elementami składowymi, takimi jak ogień (lew), ziemia (wół), powietrze (orzeł) i woda (podobieństwo jednej z „Istot” do zodiakalnego znaku Wodnika czy Ryb). Zaczepnięte przez autora księgi Apokalipsy ze Starego Testamentu, szczególnie z Księgi Ezechiela, oraz z wybranych tekstów apokryficznych o zabarwieniu apokaliptycznym figury „Istot żyjących” w Ap 4 symbolizują wszechświat uczestniczący w niebiańskim akcie liturgii, której istotą jest wysławianie Boga oraz pobudzanie dwudziestu czterech starców, reprezentujących lud Boży, do składania czci „Zasiadającemu na tronie” i Barankowi.

Rzecz ciekawą jest to, że Ojcowie Kościoła wiele wysiłku wkładali w poprawną interpretację roli zwierząt w dziejach zbawienia. Najwięcej miejsca temu zagadnieniu w swoich pismach poświęcił bodaj św. Hieronim. Z uwagi na to, że wszystkie zwierzęta są stworzeniami Bożymi, katolicka teologia moralna inspirowana jest w opisywaniu relacji człowiek – świat zwierząt ważnymi stwierdzeniami zawartymi w Biblii.

ks. Henryk Witczyk
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
henwit@kul.pl